

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission työohjelma vuodelle 2022

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission työohjelma vuodelle 2022 (E 122/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Noora Saarinen, valtioneuvoston kanslia
- toimitusjohtaja Jouni Keronen, Climate Leadership Coalition ry
- johtava asiantuntija Janica Ylikarjula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtava liikenne- ja elinkeinopoliittinen asiantuntija Päivi Wood, Keskuskauppakamari

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- johtaja Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- akatemiatutkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- Suomen ilmastopaneeli
- Finanssiala ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio esittää vuoden 2022 työohjelmassaan seuraavat askeleet kohti covid-19- pandemian jälkeistä Eurooppaa, joka on entistäkin vihreämpi, oikeudenmukaisempi, digitaalisempi ja kestä-

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

vämpi. Komissio toteaa työsuunnitelmansa olevan laadittu sopusoinnussa YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 tavoitteiden ja Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa.

Työohjelmassa tulevat esiin myös pandemiasta johtuneesta kriisistä saadut kokemukset ja huomioidaan erityisesti nuoret; komissio ehdottaakin vuotta 2022 Euroopan nuorison teemavuodeksi.

Työohjelma rakentuu puheenjohtaja von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa esitettyjen kuuden painopisteen varaan: 1) Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (*A European Green Deal*); 2) Euroopan digitaalinen valmius (*A Europe fit for digital age*); 3) ihmisten hyväksi toimiva talous (*An economy that works for people*); 4) vahvempi Eurooppa maailmannäyttämöllä (*A stronger Europe in the world*); 5) eurooppalaisen elämäntavan edistäminen (*Promoting our European way of life*) ja 6) uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle (*A new push for European democracy*).

Lisäksi työohjelmaan sisältyy kirjauksia paremmasta sääntelystä, strategisesta ennakoinnista sekä EU-oikeuden täytäntöönpanon ja valvonnan tehostamisesta. Osana paremman sääntelyn työtä komissio soveltaa EU:n poliittisiin tavoitteisiin liittyvän sääntelytaakan minimoimiseksi yksi yhdestä (*One-in, One-out*) –periaatetta. Komissio katsoo, että ennakoinnin sisällyttäminen poliittiseen päätöksentekoon parantaa sääntelyn mahdollisuuksia ottaa huomioon tulevaisuuden vaikutukset. Komissio jatkaa yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa varmistaakseen, että EU-sääntely pannaan täytäntöön nopeasti ja kaikilta osin. Se ei epäröi käynnistää tarvittaessa rikkomusmenettelyjä.

Työohjelmassa mainittujen uusien aloitteiden (42 aloitetta työohjelman liitteessä 1) lisäksi komissio jatkaa työtä myös lykkääntyneiden aloitteiden parissa (76 aloitetta työohjelman liitteessä 3). Komission työohjelman parempaa sääntelyä koskevassa liitteessä (nk. REFIT-aloitteet, työohjelman liite 2) esitetään 26 aloitetta sääntelyn yksinkertaistamiseksi. Lisäksi komissio aikoo vetää pois käsittelystä 6 aloitetta (työohjelman liite 4).

1. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (A European Green Deal)

Komission tavoite on, että Eurooppa on maailman ensimmäinen ilmastoneutraali maanosana vuoteen 2050 mennessä. Komissio jatkaa vuonna 2022 työtä tämän tavoitteensa edistämiseksi ja aikoo tulevana vuonna ehdottaa sääntelykehystä hiilipäästöjen sertifiointia varten osana Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa vuonna 2021 esiteltyyn nk. 55-valmiuspaketin lisäksi. Lisäksi komissio tulee ehdottamaan lisätoimia päästöttömän liikkuvuuden edistämiseksi esimerkiksi tarkistamalla raskaiden hyötyajoneuvojen hiilidioksidipäästönormeja ja ehdottaa veden ja ilman laadun parantamiseksi jatkotoimia saasteettomuustoimintasuunnitelmalle.

Komissio pyrkii niin ikään vahvistamaan torjunta-aineiden kestävää käyttöä koskevat uudet säännöt ja edistämään kiertotaloutta vahvistamalla kuluttajien oikeutta korjata tuotteet kohtuullisilla hinnoilla.

Komissio aikoo myös kaksinkertaistaa biologiseen monimuotoisuuteen liittyvän ulkoisen rahoituksen ja näin ottaa käyttöön resursseja jo aiemmin ehdotetun sosiaalisen ilmastorahaston lisäksi. Myös vihreillä joukkoveloilla on yhä tärkeämpi rooli.

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

Lisäksi komissio tulee tekemään yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa kansallisten strategiasuunnitelmien sopimiseksi, jotta saavutetaan yhteisen maatalouspolitiikan ja vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) tavoitteet.

2. Euroopan digitaalinen valmius (A Europe fit for digital age)

Komission päämäärä on saada EU:n digitaalinen siirtymä toteutettua vuoteen 2030 mennessä. Komissio painottaa, että sisämarkkinat ovat innovatiivisen, menestyksekkään ja tulevaisuuteen suuntautuneen eurooppalaisen talouden keskiössä. Vahvaa ja tehokasta kilpailupolitiikkaa ja sen täytäntöönpanoa tarvitaan elpymiseen ja kaksoissiirtymään. Komissio on aloittanut kilpailupolitiikan arvioinnin varmistukseksi, että eri instrumentit ovat ajantasaisia. Komissio tulee antamaan ehdotuksen sisämarkkinoiden hätäapuvälineestä ehkäistääkseen tulevia häiriöitä.

Komissio tulee antamaan ehdotuksen eurooppalaisesta siruja koskevasta säädöksestä eurooppalaisen siruekosysteemin ja toimitusvarmuuden edistämiseksi sekä uusien markkinoiden löytämiseksi eurooppalaiselle huipputeknologialle. Komissio toteaa, että sirujen saatavuus on ollut huolenaihe eurooppalaiselle teollisuudelle ja joissakin tapauksissa tuotanto on hidastunut saatavuusongelmien takia.

EU:n avaruussijoitteisen maailmanlaajuisen suojatun viestintäjärjestelmän luominen aloitetaan. Yhteisten kyberturvallisuusstandardien vahvistamiseksi komissio ehdottaa eurooppalaista kyberuhkien sietokykyä koskevaa säädöstä.

Energia-alalla on keskeinen rooli EU:n ilmastotavoitteen saavuttamisessa. Komissio aikoo ehdottaa toimintasuunnitelmaa nopeuttaakseen energia-alan digitaalista muutosta. Energia-alalla on komission mukaan myös syytä kiinnittää huomiota resilienssiin ja kyberturvallisuuteen Euroopassa ja Yhdysvalloissa nähtyjen häiriöiden valossa.

Komissio suunnittelee myös toimenpiteitä, joilla parannetaan digiosaamista kouluissa ja korkeasteen koulutuksessa, ja aikoo ehdottaa multimodaalisia digitaalisia liikkuvuuspalveluja koskevaa aloitetta.

3. Ihmisten hyväksi toimiva talous (An economy that works for people)

Komissio käynnistää uudelleen julkisen keskustelun finanssipolitiikan säännöistä (fiscal rules) ja talouden ohjauskehyksestä. Vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä komissio aikoo antaa ohjeita tulevan ajanjakson finanssipolitiikasta, tarkoituksenaan helpottaa finanssipolitiikan koordinoitua ja jäsenvaltioiden vakaus- ja lähentymisohjelmien (stability and convergence program) valmistelua. Ohjeissa otetaan huomioon maailmantalouden tilanne, kunkin jäsenvaltion erityistilanne ja talouden ohjausjärjestelmästä käytävä keskustelu. Komissio tulee myös linjaamaan mahdollisista muutoksista talouden ohjauskehykseen, tavoitteenaan saavuttaa laaja-alainen yksimielisyys tulevista toiminnoista hyvissä ajoin vuoteen 2023 mennessä.

Komissio pitää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa ohjenuorana laadukkaiden työpaikkojen, oikeudenmukaisten työolojen ja työ- ja yksityiselämän paremman tasapainon aikaan saamiselle. Se esittää tältä pohjalta ehdotuksen parantaakseen työnte-

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

kijöiden suojelua vaaroilta, jotka liittyvät asbestialtistukseen työssä. Komissiolta odotetaan myös aloitetta riittävästä vähimmäistulosta.

Kansainvälisen yhtiöverokehyksen uudistamista koskevan maailmanlaajuisen ratkaisun myötä komissio aikoo varmistaa sen nopean ja johdonmukaisen täytäntöönpanon kaikkialla EU:ssa. Lisäksi komissio aikoo antaa pikamaksuja koskevan aloitteen ja toteuttaa maksukyvyttömyysmennettelyihin liittyviä toimia.

4. Vahvempi Eurooppa maailmannäyttämöllä (A stronger Europe in the world)

Komissio aikoo laatia uuden Global Gateway -strategian, jonka avulla perustetaan yhteyksiä koskevia kumppanuuksia eri puolilla maailmaa kaupan ja investointien edistämiseksi. Kumppanuuk-sissa painotetaan vihreää kehitystä ja digitaalisuutta.

Luvassa on uusi EU:n ja Naton yhteisjulistus, ja työtä Euroopan puolustusunionin luomiseksi pyritään nopeuttamaan. Lisäksi komissio laatii puolustusalan paketin, johon kuuluu mm. turvallisuus- ja puolustusteknologioita koskeva etenemissuunnitelma. Tällä vähennetään EU:n strategis-ta riippuvuutta turvallisuus- ja puolustusalan kriittisistä teknologioista ja arvoketjuista.

Maailmanlaajuisen energiasiirtymän ja valtamerten terveyden edistämiseksi esitetään uusi kansainvälisiä energia-alan toimia koskeva strategia ja kansainvälisen valtamerten hallinnoinnin toimintasuunnitelma.

Komissio aikoo myös julkaista yhteisen tiedonannon strategisesta kumppanuudesta Persianlahden maiden kanssa.

5. Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen (Promoting our European way of life)

Komissio haluaa taata nuorten mahdollisuuden olla mukana suunnittelemassa EU:n tulevaisuutta ja ehdottaa, että vuodesta 2022 tulee Euroopan nuorison teemavuosi. Käyttöön otetaan uusi ALMA-aloite, jolla annetaan muita heikommassa asemassa oleville, työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille eurooppalaisille tukea työkokemuksen hankkimiseksi ulkomailla.

Komissio aikoo myös esittää korkeakouluja koskevan EU:n strategian ja toimenpiteitä, joilla on tarkoitus edistää syvempää ja kestävämpää kansainvälistä yhteistyötä korkea-asteen koulutuksessa.

Työohjelmassa korostetaan, että uutta muuttoliike- ja turvapaikkasopimusta koskevista lainsäädäntöehdotuksista tulisi päästä sopuun mahdollisimman pian.

Komissio jatkaa työtään turvallisuusunionin rakentamiseksi ja esittää toimenpiteitä muun muassa parantaakseen turvallista tiedonvaihtoa kolmansien maiden ja turvallisuustoimijoiden välillä. Lisäksi komissio suunnittelee päivittävänsä matkustajien ennakkotietoja koskevia sääntöjä. Komissio toteaa, että kyberturvallisuutta koskevan työn jatkaminen on edelleen hyvin tärkeä osa turvallisuusunionia. Ihmiskaupan torjuntaa koskeva työ jatkuu.

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

Euroopan terveysunionin kehittämiseksi komissio varmistaa kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten lääkkeiden saatavuuden ehdottamalla uutta, dynaamista kehystä EU:n lääkealalle, esittää lasten lääkkeitä ja harvinaisiin sairauksiin tarkoitettuja lääkkeitä koskevan lainsäädännön tarkistamista ja vauhdittaa syöpäseulontaa ja varhaista diagnosointia syöpäseulontaa koskevalla suosituksella. Pandemiasta saatujen kokemusten pohjalta laaditaan eurooppalainen hoito- ja hoivastrategia, jonka tavoitteena on parantaa alaa lastenhoidosta aina pitkäaikaishoitoon.

6. Uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle (A new push for European democracy)

Komissio pyrkii vahvistamaan eurooppalaista demokratiaa eri tavoin. Komissio nostaa Euroopan tulevaisuuskonferenssin ja eurooppalaiset kansalaisaloitteet esiin keinoina osallistaa kansalaisia. Komissio on valmis toteuttamaan jatkotoimia konferenssissa sovituista asioista.

Tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden turvaamiseksi komissio julkaisee eurooppalaisen medianvapaussäädöksen. Niin ikään komissio jatkaa oikeusvaltioperiaatteen turvaamista valvoen perussopimuksia ja suunnittelee esittävänsä vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksessa erityisiä suosituksia jäsenvaltioille. Komissio ryhtyy myös tarvittaviin toimenpiteisiin EU:n oikeuden ensisijaisuuden säilyttämiseksi. Komissio painottaa, että se hyödyntää kaikkia välineitä johdonmukaisen ja tehokkaan lähestymistavan varmistamiseksi ja EU:n veronmaksajien rahojen suojaamiseksi.

Tehostaakseen rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa komissio painottaa yhteisen oikeudellisen kehyksen luomista jäsenvaltioiden välistä rikosprosessien tehokasta siirtämistä varten. Lisäksi arvioidaan jäsenvaltioiden tutkintavankeus- ja vankilaolojen lähentämistä rajat ylittävän rikosoikeudellisen yhteistyön parantamiseksi.

Komissio jatkaa myös EU:n uuden, toimielinten yhteisen eettisen elimen suunnittelua tiiviissä yhteistyössä muiden toimielinten kanssa.

Lisäksi, yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi, komissio ehdottaa toimenpiteitä EU-maiden välillä tapahtuvan vanhemmuuden tunnustamisen parantamiseksi, haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten suojelemiseksi rajat ylittävissä tilanteissa sekä tasa-arvoelinten roolin ja riippumattomuuden vahvistamiseksi, sekä suunnittelee aloitetta, jolla jäsenvaltioita tuetaan ennaltaehkäisyä parantamisessa ja tukitoimien toteuttamisessa naisiin ja tyttöihin kohdistuvien vahingollisten käytäntöjen lopettamiseksi.

Komissio tulee myös esittämään aloitteen koskien aivovuodon torjuntaa ja väestökatoon liittyvien haasteiden lieventämistä.

Valtioneuvoston kanta

Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä EU. Tavoitteemme on unioni, joka on maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali talous. Koronakriisi, suurvaltakilpailu ja turvallisuusympäristön muutos ovat korostaneet arvopohjaisen EU-yhteistyön ja vahvan, toimintakykyisen unionin merkitystä. Suomi pitää perusteltuna, että komissio ottaa työohjelmassaan huomioon sen, että Eurooppa on toipumassa koronakriisistä. EU:n pitkän

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

aikavälin kilpailukykyyn, kestäväan kasvuun ja yleiseen kriisinkestävyyteen on tärkeä edelleen kiinnittää huomiota. EU:n resilienssin ja kriisivarautumisen tulee kattaa horisontaalisesti kaikki relevantit politiikkasektorit. Valtioneuvosto on linjannut laajemmin EU-politiikkaansa eduskunnalle annetussa selonteossa (VNS 7/2020 vp).

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet, ml. yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo, ovat yhteiskuntiemme ja EU:n kulmakiviä. Ne on huomioitava kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa ja niitä on edistettävä kokonaisvaltaisesti. EU-oikeuden ensisijaisuus ja EU-tuomioistuimen asema EU-oikeuden ylimpänä tulkitsijana ovat EU:n oikeusjärjestelmän perusta.

Suomi pitää hyvänä, että komission työohjelman tavoitteena on entistäkin vihreämpi, oikeudenmukaisempi, digitaalisempi ja kestävämpi Eurooppa, ja katsoo, että vihreän ja digitaalisen siirtymän tulee olla poikkileikkaava tavoite ja lähtökohta kaikessa tulevassa työssä kohti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä Eurooppaa.

Valtioneuvosto on linjannut kantojaan 55-valmiuspakettiin E-kirjeessä E 97/2021 vp ja erillisistä aloitteista laadituissa U-kirjelmissä. Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjaan. Tavoite edellyttää pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU:n hiilineutraalius saavutetaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla ennen vuotta 2050. Osana tätä tavoitetta valtioneuvosto pitää tärkeänä, että 55-valmiuspaketista käytävien neuvottelujen lopputuloksena kokonaisuudessaan saavutetaan vuodelle 2030 asetettu vähintään 55% ilmastotavoite, joka voidaan myös ylittää.

On tärkeää, että EU:n digitaalinen siirtymä toteutetaan vuoteen 2030 mennessä, tukien myös EU:n ilmastotavoitteiden toteutumista. Tämä edellyttää mm. kokonaisvaltaisia panostuksia tutkimukseen ja osaamiseen.

Suomi pitää hyvänä, että komission työohjelma on laadittu YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030 tavoitteiden ja Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa sopusoinnussa. Von der Leyenin komission poliittisten suuntaviivojen kuusi tavoitetta kohdistuvat hyvin niihin asioihin, jotka neuvosto on määritellyt EU:n Agenda 2030-toimeenpanon avainkysymyksiksi. Vuoden 2022 työohjelman kattavuutta ja riittävyyttä suhteessa unionin kestävä kehityksen haasteiden mittaluokkaan on kuitenkin vaikea arvioida. Ilmastohaasteet ja monimuotoisuuden turvaaminen ovat laajoja kysymyksiä, jotka ulottuvat monille politiikka-aloille ja joissa jäsenmaiden implementaatiokyky on tärkeässä roolissa.

Unionin strategisen autonomian on perustuttava EU:n omien vahvuuksien kehittämiseksi, reilulle kilpailulle ja maailmantalouteen osallistumiselle sekä EU:n arvojen ja etujen entistä määrätietoisemmalle edistämiseksi ja vastuunkantamiselle ulkoisessa toiminnassa. Toimivilla sisämarkkinoilla ja niiden edelleen kehittämisellä sekä avoimella, sääntöperustaisella ja vastuullisella kansainvälisellä kaupalla on jatkossakin keskeinen merkitys kestävä kasvulle, eurooppalaisten yritysten kilpailukykyille ja kansalaisten hyvinvoinnille. EU:n yhteisen varautumisen ja huoltovarmuuden kehittäminen on myös Suomen etu. Se edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa huomioidaan unionin ja jäsenvaltioiden välinen työnjako.

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

EU:n markkinoiden tulee säilyä avoimina ja turvata yrityksille tasapuolinen toimintaympäristö. On tärkeää varmistaa, että EU:n kilpailu- ja valtiontukisääntely mahdollistaa jatkossakin tehokkaan puuttumisen kilpailua rajoittavaan toimintaan EU:n markkinoilla.

Suomi pitää EU:n globaalin roolin ja vaikutusvallan vahvistamista välttämättömänä. Tämä edellyttää unionilta nykyistä strategisempaa otetta ja vahvempaa yhtenäisyyttä, EU:n sisäisten ja ulkoisten politiikkojen johdonmukaisuutta sekä tehokkaampaa päätöksentekoa. Suomi tukee EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista ja kehittämistä. EU:n on pystyttävä kantamaan vastuuta omasta ja lähialueidensa turvallisuudesta. Muuttoliike edellyttää kokonaisvaltaisia, yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja.

Suomi näkee EU:n tulevaisuuskonferenssin yhtenä keinona edistää kansalaisten, erityisesti nuorten, osallistamista. On tärkeää, että suomalaisten näkemykset kuuluvat konferenssissa ja sen lopputuloksissa. Konferenssin lopputuloksia arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös tulosten edustavuuteen. Samalla tulee edistää tietoisuutta muista osallistumis- ja vaikuttamistyökaluista, kuten EU-kansalaisaloite ja komission julkiset kuulemiset. (ks. myös E 3/2020 vp.)

Suomen tavoitteiden saavuttamiseksi oikea-aikainen vaikuttaminen, etenkin ennakkovaikuttaminen, on tärkeää.

On tärkeää, että EU-sääntely on tarkoituksenmukaista, laadukasta ja selkeää. Hyvin valmistellut ja selkeät EU-säädökset tukevat tehokasta täytäntöönpanoa, mikä edistää kansalaisten ja yritysten oikeuksien toteutumista. Suomi suhtautuu myönteisesti komission pyrkimykseen tehostaa täytäntöönpanon valvontaa.

Komission eri aloitteisiin otetaan tarkemmin kantaa niiden ilmestyttyä erikseen laadittavissa eduskuntakirjelmissä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komission työohjelma vuodelle 2022 on samalla sekä yleisten tavoitteiden kuvaus että konkreettinen listaus tulevalle vuodelle suunnitelluista hankkeista, jotka toteuttavat komission prioriteetteja ja samalla viitoittavat tietä pandemian jälkeiseen Eurooppaan. Uusia hankkeita on vuodelle 2022 lueteltu 42, ja näiden lisäksi työtä jatketaan 76 pandemian vuoksi lykkääntyneen hankkeen parissa.

Komission ohjelma ja sitä koskeva E-kirjelmä ovat tiiviitä ja yleispiirteisiä eivätkä sisällä sellaista yksityiskohtaista hankkeiden kuvausta tai uutta kannanmuodostusta, joka edellyttäisi tässä vaiheessa varsinaista yksittäisiä aloitteita koskevaa arviointia ja kannanmuodostusta talousvaliokunnassa. Kuten valtioneuvosto toteaa, eri aloitteisiin otetaan tarkemmin kantaa niiden ilmestyttyä erikseen laadittavissa eduskuntakirjelmissä.

Tehokas ja oikea-aikainen ennakkovaikuttaminen edellyttää kuitenkin myös ennakoivaa ja proaktiivista vaikuttamistavoitteiden linjaamista. Työohjelmaa on lisäksi tarkasteltava niiden linjausten valossa, jotka sisältyvät valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevaan selontekoon (VNS 7/

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

2020 vp), josta talousvaliokunta on myös antanut lausuntonsa (TaVL 19/2021 vp). Talousvaliokunnan seuraavassa esittämät huomiot liittyvät ennen kaikkea niihin teemoihin, joiden tulisi talousvaliokunnan näkemysten mukaan olla ennakkovaikuttamisen keskiössä vuonna 2022.

EU:n talouspolitiikka

Valtioneuvosto ei ole vielä nyt tarkastelun kohteena olevassa kirjelmässä määritellyt kantaansa vakaus- ja kasvusopimuksen uudistamiseen, vaikkakin kilpailukyky, kestävä kasvu ja yleinen kriisinkestävyys on nostettu esiin tärkeinä tavoitteina. Tämän voidaan arvioida ilmentävän myös valmiutta tarkastella unionin finanssipoliittista sääntökehikkoa nykyolosuhteita vasten. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomella on selkeä kanta vakaus- ja kasvusopimuksen uudistamiseen ja Suomi vaikuttaa asiassa aktiivisesti.

Talousvaliokunta pitää kuluvan vuoden keskeisenä EU-politiikkaa ja -vaikuttamista määrittävänä tekijänä sitä, että keskustelu EU:n talouspolitiikan rakenteista on vilkastumassa. Myös komission työohjelman luvussa ”Ihmisten hyväksi toimiva talous” on todettu, että komissio käynnistää uudelleen julkisen keskustelun finanssipoliittisista säännöistä ja talouden ohjausjärjestelmän puitteissa. Komissio aikoo esittää suuntaviivoja mahdollisista muutoksista talouden ohjausjärjestelmään, jotta etenemistavasta voitaisiin saavuttaa laaja yhteisymmärrys hyvissä ajoin vuotta 2023 varten.

Tämä merkitsee tarvetta käydä keskustelua ja määrittää ennakoivasti Suomen keskeisiä vaikuttamistavoitteita vakaus- ja kasvusopimuksen uudistamiseen, EU:n rooliin suhdannepolitiikan toimijana, unionin omien varojen kehittämiseen, sosiaaliseen ilmastorahastoon ja elpymispaketin mahdolliseen jatkoon. Keskustelu liittyy myös laajempaan tarpeeseen uudistaa unionin budjettia erityisesti eurooppalaisia julkishyödykkeitä tukevaan suuntaan. Tältä kannalta keskeisiä ovat muun muassa tki-sektori, koulutus sekä infrastruktuurihankkeet.

Talousvaliokunta viittaa tässä vaiheessa aiempiin kannanottoihinsa EU:n talouspolitiikan kehittämisestä (ks. myös TaVL 19/2021 vp — VNS 7/2020 vp) ja korostaa keskeisten ennakkovaikuttamistavoitteiden määrittelyn tarvetta jo ennen varsinaisten lainsäädäntöehdotusten antamista. Talousvaliokunta pitää finanssipoliittisen säädöskehikon uudistamista ajankohtaisena ja korostaa uskottavan, läpinäkyvän ja selkeän sääntelyn merkitystä.

Talousvaliokunta kiinnittää tässä yhteydessä — samoin kuin jo EU-selonteosta antamassaan lausunnossa — huomiota siihen, että talous- ja rahaliiton kehittämistä koskeva laajempi pohdinta ja EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen tulevaisuuden arviointi on tässä kirjelmässä keskeisiltä osin sivuutettu. Asiaa koskeva avoin keskustelu on keskeistä myös tulevien ratkaisujen ja viime kädessä koko unionin legitimitetin kannalta. Asiaa on sittemmin käsitelty laajemmin komission talouspolitiikan koordinaation arviota käsittelevässä E-kirjeessä (EJ 12/2021 vp — EU 14/2020 vp), ja talousvaliokunta tarkastelee asiaa laajemmin tässä yhteydessä. Samoin talousvaliokunta tarkastelee erikseen EU:n omien varojen kehittämistä tätä koskevan kirjelmän käsittelyn yhteydessä.

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

Finanssialan sääntely

Finanssialan sääntelykehikko määrittää keskeisesti EU-maiden talouden ja toimintaympäristön vakautta. Keskeisessä asemassa on pankkiunionin luominen: yhdenmukainen valvonta ja yhteiset pelisäännöt lisäävät euroalueen rahoitusjärjestelmän vakautta ja tasavertaisia kilpailuedellytyksiä. Riskien vähentäminen on kuitenkin keskeinen edellytys etenemiselle esimerkiksi yhteisen talletussuojan kaltaisissa hankkeissa.

Finanssisektorin eurooppalaisen ja kansallisen kilpailukyvyn kannalta ratkaisevaa on myös sääntely-ympäristön tasapainoisuus ja sääntelyn vaikutusten ja kustannusten tunnistaminen. Lainsäädäntöhankkeiden avoin vaikutusarviointi kansalliset olosuhteet ja erityispiirteet tunnistuen on keskeistä. Myös sääntelyn toimivuuden arviointi digitaalisessa toimintaympäristössä on ratkaisevan tärkeää: on varmistettava eri toimialojen johdonmukainen kohtelu ja mahdollistettava innovatiivisten liiketoimintamallien kehittäminen. Esimerkki rahoitusmarkkinoiden toiminnan, rahoitusvakauden ja talouskasvun kannalta keskeisestä, osin ongelmallisesta säädösehdotuksesta on ns. Basel III -sääntelyn toimeenpano, josta talousvaliokunta on antanut lausuntonsa (TaVL 55/2021 vp — U 72/2021 vp).

Kasvu, kilpailukyky ja sisämarkkinat

Koronaviruspandemia on entisestään korostanut kehitystä, jossa EU:n kilpailijat, erityisesti Kiina ja Yhdysvallat, haastavat teollisuus- ja kilpailupoliittisilla toimillaan EU:n toimintatapaa ja kilpailu- ja teollisuuspoliittista ajattelua ja sääntelyä. Koronaviruspandemia on merkinnyt julkisen vallan ja valtiontukipolitiikan roolin kasvua. Suomen kaltaisen pienen ja viennistä riippuvaisen avoimen talouden näkökulmasta kehityssuunta ei ole edullinen. Tulevan vuoden kannalta erityisesti käynnissä oleva kilpailusääntöjen uudelleenarviointi on tältä kannalta keskeinen hanke. Suomen näkökulmasta on tärkeää pitää kiinni kilpailu- ja valtiontukisääntöjen ennakoitavasta, yhtäläiset kilpailuedellytykset takaavasta ja riittävän tiukasta tulkinnasta.

Protektionismin sijasta innovaatiopolitiikan keinot ja tki-panostukset ovat ensisijaisia keinoja Euroopan kilpailukyvyn turvaamiseen. Tältä kannalta erityisesti panostukset digitalisaatioon ja tekoälyyn ovat keskeisiä — ja samalla alueita, joissa Eurooppa on valitettavasti kilpailija-alueitaan jäljessä. Tämä liittyy myös edellä viitattuun kysymykseen unionin omien varojen kehittämisestä.

Digitalisaatioon liittyvän sääntelyn osalta talousvaliokunta korostaa reilun datatalouden mahdollistavan, teknologianeutraalin sääntelyn merkitystä. EU voi tällä alueella onnistuessaan käyttää sääntelyvoimaansa ja toimia edelläkävijänä kansainvälisen sääntely-ympäristön määrittelyssä. Tämä edellyttää kuitenkin sääntelyn oikeasuhtaisuutta, ylisääntelyn välttämistä ja eri säädösehdotusten kokonais- ja ristikkäisvaikutusten tunnistamista. Sääntelyvoiman käyttäminen kytkeytyy myös laajempaan keskusteluun unionin strategisesta autonomiasta ja unionin arvojen ja etujen edistämisestä.

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

Energia- ja ilmastopolitiikka

Talousvaliokunta on syksyn 2021 aikana käsitellyt varsin laajasti EU:n ilmastopakettiin, ns. 55-valmiuspakettiin, liittyviä säädösehdotuksia. Talousvaliokunta on näiden ehdotusten yhteydessä korostanut ehdotusten kokonaisvaikutusten merkitystä: sääntelykokonaisuuden tulee palvella hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla.

Ehdotusten yhteisenä nimittäjänä ja samalla kipupisteenä voidaan pitää sääntelyn ristikkäisvaikutuksia ja vaikutusarvioinnin puutteita. Sääntelykehikko muodostaa vaikeasti hahmotettavan ja vaikutuksiltaan vaikeasti ennakoitavan kokonaisuuden. Keskeisintä tähän kokonaisuuteen kohdistuvassa EU-vaikuttamisessa on sääntelyn vaikutusten tunnistaminen ja se, miten ilmastopaketin kokonaisuus lopulta vastaa ilmastotavoitteen saavuttamiseen kustannustehokkaalla tavalla.

Talousvaliokunta on valtioneuvoston tavoin korostanut, että yksittäisten ehdotusten käsittelyn edetessä niiden hyväksyttävyyttä on viime kädessä arvioitava osana ilmastopaketin kokonaisuutta. Samalla valiokunta on kiinnittänyt huomiota ehdotusten lukuisiin ongelmakohtiin, jotka osin liittyvät Suomen maantieteellisten ja kansallisten erityspiirteiden huomioon ottamiseen, mutta ennen kaikkea ilmentävät ongelmia ilmastotoimien kustannustehokkaassa ja oikeudenmukaisessa toteuttamisessa ja kohdistamisessa laajemminkin jäsenvaltioiden välillä. Pahimmillaan nämä epäkohdat voivat johtaa sekä unionin legitimitettiin että EU:n ja Suomen kilpailukykyyn heikkenemiseen ja hiilidioksidipäästöjen tosiasialliseen lisääntymiseen tietyillä sektoreilla globaalilla tasolla.

EU:n ilmastopolitiikan tulisi ottaa hiilijalanjäljen lisäksi huomioon nykyistä voimakkaammin myös vihreän teknologian vientimahdollisuudet ja tätä kautta syntyvä positiivinen ilmastovaikutus, ns. hiilikädenjälki. Ilmastoratkaisujen kysynnän globaali kasvu on EU:lle ja Suomelle merkittävä mahdollisuus, ja teollisen rakenteen uudistamisen ja energiamurroksen tulee määrittää keskeisesti EU:n panostusten suuntamista koronaviruksen jälkeisessä ajassa. Tällä on merkittävä liittymä edellä mainittuihin EU:n tki-panostuksiin ja globaaliin kilpailukykyyn. Ilmastoratkaisujen markkinoiden ja tasavertaisten kilpailuedellytysten kannalta EU:n tulee ottaa johtava asema myös pyrittäessä globaaleihin hiilen hinnoittelua koskeviin ratkaisuihin.

Lopuksi

Tavoitteiden tasolla komission työohjelman voidaan arvioida olevan hyvin linjassa Suomen tavoitteena olevan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä EU:n ajatuksen kanssa. Työohjelmasta ja sen hankkeista ovat myös nähtävissä monet teemat, jotka ovat olleet vuosien ajan Suomen EU-vaikuttamisen ydinviestejä: näitä ovat esimerkiksi digitalisaatioon, sisämarkkinoihin, parempaan sääntelyyn ja kiertotalouteen liittyvät painotukset.

On selvää, ettei nyt käsiteltävässä valtioneuvoston kirjelmässä voida esittää yksityiskohtaista kannanmuodostusta työohjelman yksittäisiin hankkeisiin, joiden sisältö on tässä vaiheessa monin osin avoin. Talousvaliokunta pitää keskeisenä ennakko-vaikuttamistavoitteiden oikea-aikaisista määrittelyistä ja käytännön vaikuttamistoimia. Talousvaliokunta pitää kuitenkin puutteena sitä, ettei valtioneuvoston kirjelmästä välity selkeää kuvaa siitä, mitkä hankkeet tai aihealueet komis-

Valiokunnan lausunto TaVL 4/2022 vp

sion ohjelmassa ovat Suomen vaikuttamistyön prioriteetteja ja mitä Suomen keskeiset ennakkovaikuttamistavoitteet ovat. Tämä koskee yhtä lailla Suomen kantaa ja tavoitteita suurissa EU:n tulevaisuuden suuntaa määrittävissä kysymyksissä kuin yksittäisten lainsäädäntöehdotusten yksityiskohdissa.

Sääntelyhankkeiden tasolla onnistunut EU-vaikuttaminen edellyttää paitsi edellä jo todettua ennakkoivaan vaikuttamistavoitteiden linjaamista myös vaikuttamistyön riittävää resursointia, priorisointia ja konkreettista toteuttamista sekä hallinnollisella että poliittisella tasolla. Työn vaatimuutta lisäävät myös geopolittiset ja -taloudelliset jännitteet ja brexitin myötä muuttuneet valtasuhteet, jotka edellyttävät uusien kumppanuuksien hakemista ja yhteisten vaikuttamistavoitteiden löytämistä jäsenvaltioiden välillä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 8.2.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok
varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Joakim Strand r
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väättä sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen